

УДК 371

ПОРТФОЛІО СТУДЕНТА: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Романенко Ю.А.

Автор пропонує методика використання технології портфоліо на сучасному етапі розвитку вищої освіти України, з'ясовуючи сутність поняття "портфоліо студента", розкриває проблеми, принципи та функції цієї технології.

Ключові слова: портфоліо студента, методика, принципи, функції.

Автор предлагает методику использования технологии портфолио на современном этапе развития образования Украины, выясняя суть понятия "портфолио студента", раскрывает проблемы, принципы и функции этой технологии.

Ключевые слова: портфолио студента, методика, принципы, функции.

The author suggests methods of the portfolio technology at the modern stage of higher education development in Ukraine determining the essence of the concept "student's portfolio" and describes problems, principles and functions of this technology.

Key words: student's portfolio, methods, principles, functions.

Сьогодні як ніколи студент має адекватно оцінити власні досягнення і можливості, робити необхідні висновки щодо власного самоудосконалення. Проблема формування умінь самоспостереження – проблема рефлексії – не нова і розглядалася як вітчизняними, так і зарубіжними психологами (Г.Балл, О.Юдіна, Б.Такман) як безперечно важлива для повного і гармонійного розвитку особистості. Технологія, яка сприяє формуванню необхідних навичок рефлексії, тобто самоспостереження, є Портфоліо. Тому **мета статті** полягає в теоретичному обґрунтуванні методологічних основ технології "Портфоліо студента" в навчальному процесі вишу. Шляхом розв'язання **наступних завдань**: уточнити поняття "Портфоліо студента"; сформулювати принципи; визначити функції, освітнє значення, педагогічну ідею, структурування змісту, критерії оцінювання та проблеми впровадження технології портфоліо у педагогічно-виховний процес вишу.

Аналіз наукових джерел у галузі дидактики висвітлює, що міжнародна спільнота вважає, що *портфоліо* – це впорядкована збірка матеріалів, підібраних з певною метою [1]. Коли розглядати поняття "Портфоліо" більш ніж комплекс документів чи збірку матеріалів, тоді можна сказати про цей метод як про ефективний засіб об'єктивного оцінювання власних особистісних компетенцій, спроможного конкурування на ринку праці, раціонального просування майбутніх фахівців кар'єрними сходами, перспективного професійного та творчого зростання особистості.

Ми вважаємо, що *портфоліо студента* – це інструмент самооцінки особистісної пізнавальної праці

студента, рефлексії його особистісної діяльності, самоконтроль та самоперевірка своїх досягнень, аналіз, аргументація та планування подальших дій, рішень і, нарешті, зміна особистісних успіхів (або віра в особистісний успіх).

На сьогоднішній день у вищих навчальних закладах України роботу із формування портфоліо студента майже не практикують. Хоч основним завданням роботи над створенням портфоліо є осмислення з перших днів вступу до ВНЗ, що ти сам відповідаєш за своє майбутнє, за свою кар'єру. І всі твої дослідження будуть зафіксовані у портфоліо. Все це, на наш погляд, буде стимулювати студента до розвитку мислення, творчих можливостей, до досягнення високих результатів у навчальному процесі, до участі в громадському житті закладу. Інтерес до портфоліо підсилюється ще й тим, що він використовується і під час працевлаштування. Його переваги перед традиційними засобами контролю полягають у тому, що портфоліо потрібно саме студентам, а не викладачам чи керівництву. Він потрібен як дійсний метод самоорганізації, самопізнання, самооцінки, саморозвитку і самопрезентації особистості як у ВНЗ, так і у подальшому в професійному діловому середовищі.

Методика даної технології полягає в тому, що студент за завданням викладача відбирає в своє "досьє" роботи, виконані ним самостійно як на заняттях, так і позааудиторно. Відбір ведеться або з одного предмета, або з декількох протягом одного навчального року (семестру) або впродовж декількох років. Відбір робіт супроводжується поясненням студента, чому він вважає за необхідне

підібрати саме ці роботи. Кожна робота передбачає аргументовану корекцію помилок. Викладач може запропонувати скласти портфоліо окремим студентам або всій групі із своєї дисципліни, з окремого розділу, представивши серію запитань, завдань, структуру портфоліо. Головне в цій роботі – самооцінка студента, причому у вигляді міркувань, аргументації, обґрунтування [2]. По закінченні роботи студент виставляє портфоліо на презентації в групі або на студентській конференції, де він показує своє просування у вибраній галузі знань і доводить, що ним докладено максимум зусиль, і тому його самооцінка збігається (або не збігається) з оцінкою викладача, батьків, групи експертів (із числа студентів). Студент показує, в чому саме ця оцінка збігається, а в чому ні, і робить висновки щодо своєї подальшої пізнавальної і творчої діяльності в цій галузі. Портфоліо може стосуватися не тільки академічних успіхів, але й комунікативних, соціальних, спортивних, культури поведінки тощо.

Принципи технології "портфоліо" формулюються на уковцями як самооцінка результатів, систематичність і регулярність самомоніторингу, структурованість матеріалів, логічність і лаконічність усіх письмових пояснень, акуратність і естетика оформлення, цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів, наочність і обґрунтованість презентації портфоліо [3, с. 127].

Ми з ними погоджуємося і визначаємо та формулюємо наступні принципи: *цілеспрямованості та мотивації* (визначення цілей і завдань створення портфоліо, узгодження мети розробки портфоліо й усвідомлення потреби пізнавальної діяльності суб'єктами навчально-виховного процесу); *системності* (завдання портфоліо складають систему об'єктивних оцінювань своїх можливостей та планування дій із подання труднощів та досягнення вищих результатів); *відповідності* (вимагається відповідність цілей та завдань структури портфоліо; коментарю до портфоліо – змісту портфоліо); *неоднорідності* (формування структури портфоліо, завдання різної форми); *наукової обґрунтованості та об'єктивності оцінювання* (визначення: вибірки для впровадження технології "портфоліо" різного призначення (індивідуальні, вищівські, національні); структурування змісту портфоліо; оцінювання результатів; характеристик якості суб'єкта навчально-виховного процесу (надійність, валідність тощо) за стандартними технологіями; конвертація одержаних балів за шкалою оцінювання; розроблення коментарю з організації діяльності суб'єкта навчально-виховного процесу).

На наш погляд, портфоліо студента є не лише ефективною формою самооцінювання результатів навчальної діяльності студента, але й спонукає *мотивування* до навчальних досягнень, *набуття* досвіду до ділової конкуренції, *обґрунтування* реалізації самоосвіти та розвитку професійних компетентностей, *оцінювання* особистісних здібностей.

Під час дослідження нами було визначено *функції портфоліо студента*: діагностична, прогностична, управлінська, організаційна, інформаційна, аналітична, педагогічна, цілепокладання, мотивування, змістовна, розвивальна, рейтингова та адаптаційна. Які сформульовано нами саме так:

- *діагностична* – фіксує реальний стан, зміни та зріст результатів навчання конкретного студента;

- *прогностична* – виявляє стратегію і тактику розвитку професійних компетентностей студента;

- *управлінська* – впливає на мету, інформацію, прогнози, рішення, організацію, виконання, аналіз та корекцію знань та умінь студента;

- *організаційна* – упорядковує умови створення портфоліо студента;

- *інформаційна* – створює вірогідний масив інформації щодо результатів навчання студента;

- *аналітична* – зумовлює добір і обробку вірогідної інформації з результатів навчання студента;

- *рейтингова* – показує діапазон умінь та навичок студента;

- *педагогічна* – вибудовує цілісність процесу навчання, виховання та розвитку студента;

- *цілепокладання* – демонструє результат навчання студента за визначеними цілями;

- *мотивування* – стимулює студентів до досягнення навчальних результатів;

- *змістовна* – показує освоєння фундаментальних понять, принципів і законів, розкриває увесь спектр виконаних студентом робіт;

- *розвивальна* – забезпечує неперервність процесу навчання і розвитку мислення, комунікаційних можливостей студента;

- *адаптаційна* – мінімізує негативні наслідки сучасної ситуації, що в комплексі утворює ситуацію розвитку студента й полегшує її адаптацію в суспільстві та набуття навичок ділової конкуренції.

Освітнє значення портфоліо полягає в наступному: а) *планування і самооцінювання* студентом своїх освітніх результатів, досягнень сприяють підтримці і стимулюванню навчальної мотивації, розширенню можливості навчання, формуванню уміння вчитися; б) *демонстрація* освітніх досягнень сприяє індивідуалізації і персоналізації навчання студента; в) *аналіз* помилок і досягнень формують унаочнення понять "компетентності" і "некомпетентності" студентів як майбутніх фахівців.

Педагогічна ідея портфоліо припускає:

1) зсув акценту із недоліків знань та умінь студентів на конкретні досягнення із зазначеної теми, розділу, предмету;

2) інтеграцію кількісної і якісної оцінок;

3) розвиток комунікативних здібностей студента;

4) домінування самооцінки над зовнішнім оцінюванням.

Призначення портфоліо студента полягає в тім, що зібрані матеріали *допоможуть студенту* оцінити навчальні і наукові досягнення, зусилля та прогрес у навчанні, готовність до професійної кар'єри; звернути увагу роботодавця, підкреслити свої конкурентні переваги порівняно з іншими претендентами. *Роботодавцеві дає можливість* легко проаналізувати підготовку та весь спектр умінь і здібностей студента, створити умови для прийняття оптимального кадрового рішення.

Під час дослідження перед нами постало запитання: із чого складається *портфоліо студента*? Воно має фіксувати усі досягнення студента. Його можна використовувати для збереження курсових та дипломних проектів, доповідей на семінарах, науково-практичних конференціях і т.ін. Чим ближче до закінчення ВНЗ – *портфоліо* має бути профільним. Непогано мати ще й електронний варіант.

Портфоліо починається із коментаря, далі йде структурування змісту, який може включати наступний матеріал: а) *титульна сторінка*; б) *зміст портфоліо*: “Погляд у минуле”, “Мій навчальний заклад”, “Моя нова родина”, “Мій куратор”, “Коротка історія наукових досягнень із хімії” або “Мої досягнення”, “Короткі конспекти з вивчених тем”, “Лабораторний практикум”, “Тестування”, “Самостійні та контрольні роботи”, “Творчі завдання”, “Трудова діяльність (практики, стажування, волонтерство)”, “Поради собі”, “Чи готовий я до іспитів”, “Кар’єрний потенціал” або “Я і моя кар’єра”, “Відгуки та побажання”; в) *коментарі та оцінка викладача*; г) *оцінка батьків/рецензента*; г) *анкета для студента*; д) *анкета для батьків*.

Кожне своє досягнення студент має зафіксувати та підтвердити. До підтверджуючих документів відносяться: рецензії, рейтинги, екзаменаційні відомості, сертифікати, посвідчення, свідоцтва, дипломи, відгуки керівників практик (стажувань), публікації, тези виступів, доповідей тощо.

Наступне, на що потрібно звернути увагу, – це *критерії оцінювання* роботи студента над створенням портфоліо. Ми вважаємо їх такими.

Високий рівень. Зміст портфоліо свідчить про те, що було докладено багато зусиль, про наявний прогрес студента щодо розвитку творчого, критичного мислення, уміння розв’язувати задачі, прикладні та комунікаційні уміння, а також про наявність високого рівня самооцінки і творчого ставлення до предмета. У змісті й оформленні “Портфоліо” виявляється оригінальність і винахідливість.

Достатній рівень. Портфоліо даного рівня демонструє солідні знання та уміння студента, але, на відміну від попереднього рівня, в портфоліо можуть бути відсутні деякі елементи з необов’язкових категорій, а також може бути недостатньо виражена оригінальність у змісті і творчий елемент в оформленні.

Середній рівень. У портфоліо основний акцент зроблений на категорії, з яких можна судити про рівень сформованості програмних знань і умінь з дисциплін. Відсутні свідоцтва, що демонструють рівень розвитку творчого, критичного мислення, прикладних умінь, здібності до змістовної комунікації.

Низький рівень. Достатньо неінформоване портфоліо, за яким важко сформулювати загальне уявлення про власні здібності студента. У портфоліо даного рівня представлені уривчасті завдання з різних категорій, окремі аркуші з неповністю виконаними завданнями і вправами, зразки спроб виконання графічних робіт тощо. За таким портфоліо практично неможливо визначити прогрес у навчанні

і рівень сформованості якостей, що відображають основні цілі дисциплін і критерії оцінки.

Практика застосування портфоліо показує, що цю технологію можна використовувати не лише для студентів, але й для викладачів. Портфоліо як одна з форм оцінювання роботи викладача швидко набуває популярності [1]. Вміст такого портфоліо допомагає оцінювати професіоналізм викладача. Викладацьке професійне портфоліо може містити набір кращих конспектів лекцій, дидактичних матеріалів, документів, статей, фотографій, вирізок з популярних та наукових видань різних форм оцінювання студентів, кращих студентських робіт та прикладів (мультимедійних презентацій, публікацій, веб-сайтів), розроблених викладачем для студентів.

Щоб використовувати цю технологію у ВНЗ, необхідні односторонні, які впевнені в успіху концепції освітньої програми, досконало володіють методологією портфоліо, гідні віддати студентові свою першість і лідерство в навчальному процесі.

Впровадження нового завжди викликає труднощі. Дослідження показало, що викладач під час використання технології “портфоліо” має бути готовим одержати *вирішення наступних проблем*, а саме: а) зміна психологічної атмосфери в групі на дружню з боку викладача; б) пошук, якщо не нових, то інших педагогічних технологій, які б зацікавили студентів; в) відпрацювання індивідуальних та творчих завдань студентів до повного засвоєння та виконання студентами; г) відповідність за успіх навчальної діяльності студенти беруть особисто на себе; г) витрачання більше часу на перевірку, координацію, діагностику, аналіз самостійної роботи студентів; д) реалізування головної мети навчання – розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів, моральних цінностей з тим, щоб випускник ВНЗ був здатен до самореалізації, самостійного творчого, критичного мислення, прийняття важливих для себе рішень.

Таким чином, уточнивши поняття, сформулювавши принципи, визначивши функції, зміст, освітнє значення та педагогічну ідею, технологію накопичення і критерії оцінювання, ми обґрунтували дидактичні аспекти технології “Портфоліо студента” і показали, що, використовуючи цю технологію, викладач одержить якісну інформацію про особистісний навчальний процес студента; студент набуває навички до самоаналізу діяльності, батьки у комплексі ознайомляться із роботою своєї дитини і побачать її розвиток. Це лише деякі можливості портфоліо студента. Використовуючи цю технологію, кожний із учасників навчального процесу відкриє для себе ще дуже багато яскравого, цікавого та корисного.

Література

1. Intel. Навчання для майбутнього. – К. : Видавництво “Нора-прінт”, 2005.
2. Романенко Ю. А. Сучасні педагогічні технології : навч.-метод. посіб. / Ю. А. Романенко. – Донецьк : ДІСО, 2010. – 152 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Академия, 2002. – 272 с.